

Uranový důl u Heřmaniček

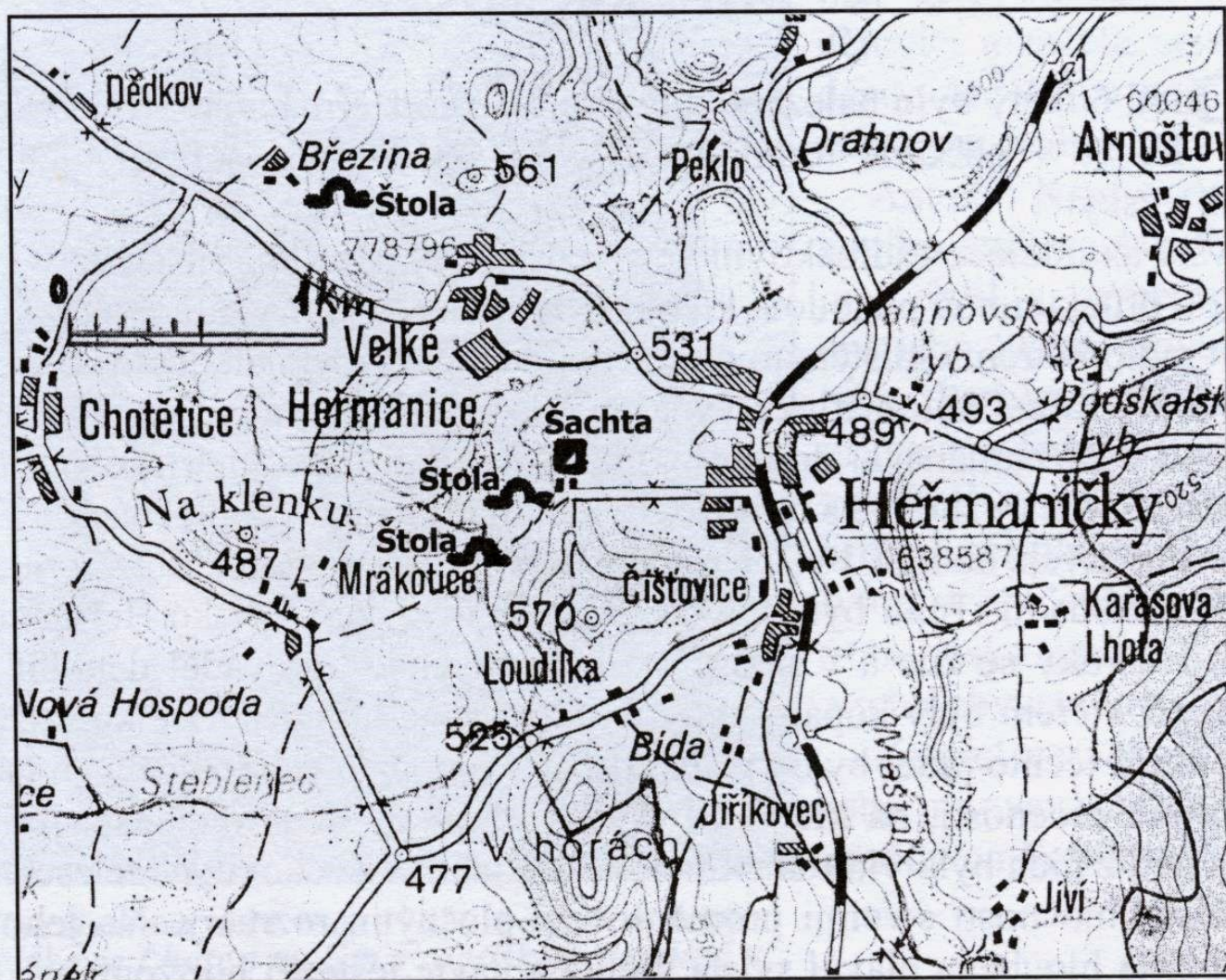
Marie Kovalová

Před 60 lety bylo nalezeno uranové ložisko Heřmaničky. Bylo tak malé, že v odborné terminologii bylo většinou označováno jen jako „rudní výskyt“.

Vyšší akumulace radioaktivních prvků bývaly obvykle zjišťovány velmi rychlou průzkumnou metodou, kterou byly hodnoty gama záření měřeny citlivým radiometrem umístěným na terénním autě. Při pomalé jízdě autem byly hodnoty záření automaticky vynášeny do grafu. Operátor, který jízdu autem řídil a zaznamenával do mapy, musel do grafu radiometrického měření připisovat značky shodné s těmi, které kreslil do mapy. Na plochách vyšších radiometrických hodnot byl prováděn podrobnější radiometrický průzkum pěšími metodami. Těmi bylo v roce 1951 lokalizováno ložisko Heřmaničky. Další dva roky se zde a v širším okolí Heřmaniček prováděl detailní průzkum, při kterém byly kopány rýhy, vrtány vrty a hloubeny mělké šachty. Výsledkem těchto prací bylo zjištění třinácti rozpukaných a drcených pásem metrových mocností, na kterých byla naměřena zvýšená radioaktivita. Ale jen na pěti z nich bylo viditelné uranové zrudnění v čoučkovitých tělesech decimetrové mocnosti s velmi proměnlivými plošnými rozměry. Na jeho vytěžení byla hloubena hlavní svislá šachta a navíc ještě tři horizontální důlní díla – štoly, což dovoloval svažité terén. S hloubením hlavní šachty bylo započato v roce 1954, půl kilometru západně od Heřmaniček, na vrchu lesního hřbetu. Jedna štola ústila ve svahu blízko hlavní šachty, druhá asi 500 m jihozápadně u kraje lesa. Třetí byla až u osady Březina, 1,5 km severozápadně od hlavní šachty.

Hlavní šachta byla hluboká 169 m a měla patra – chodby v úrovních 30, 60, 107 a 160 m pod povrchem. Nejbohatší zrudnění bylo na 1. patře, do hloubky prudce ubývalo a v hloubce 160 m už prakticky nebylo žádné, přestože samotné drcené pásmo do hloubky pokračovalo. Bylo ještě ověřeno vrty 45 m do hloubky pod 4. patro, ale ani tam už zrudnění nebylo. V porovnání s tím, co bylo vytěženo z hlavní šachty, z ostatních dobývacích prací, ze štol a mělkých šachtic, bylo získáno minimum užitkové rudy.

Ložisko se nachází v metamorfovaných horninách (rulách) velkého stáří, řazených k horninovému celku zvanému moldanubikum. Zhruba půl km západně od ložiska začínají horniny vyvřelé, patřící k velkému tělesu stře-dočeského plutonu, které pokračuje dál na západ.

Mapa okolí Heřmaniček s vyznačenou šachtou a štolami

Uranové zrudnění zde bylo tvořeno zbytky uraninitu, smolince, coffinitu a minerály vzniklými jejich přeměnou, t.j. uranovými černěmi a uranovými slídkami žluté nebo zelené barvy. Z vytěženého zrudnění bylo podle zveřejněných údajů získáno 40 t uranu. Kdybychom si chtěli množství tohoto kovu nějak přiblížit, tak by se vešlo zhruba do 2 m³.

Ložisko bylo vytěženo v roce 1955 a v následujícím roce probíhala jeho likvidace, která definitivně skončila v létě roku 1957.

Zbývá připomenout, že průzkum a zvláště těžba uranových ložisek v těch letech byly pod přímým vedením sovětských expertů, byly přísně utajované a všechna ruda byla odvážena do Sovětského svazu.

Po dobývání zůstaly na místě haldy vytěženého materiálu a vedle nich, v průběhu následujících let, bylo možné narazit na poměrně hluboké propady po špatně zabezpečených důlních dílech. Dnes jsou už zasypány a celý

prostor je stále pravidelně kontrolován pracovníky Správy uranových ložisek z Příbrami. Velké sanační práce zde byly uskutečněny v roce 1987, kdy byl odstraněn betonový uzávěr šachty a ta byla postupně kamenivem z hald zasypávána stejně jako další propady nad ostatními důlními díly. Materiál byl dosypáván ještě v roce 2003. Nad šachtou byl navršen kompenzační kužel, který v současné době už nejeví žádné známky propadání.

Někde v lese jsou zde prý ještě vidět kovové trubky čnící ze země – to jsou zřejmě zapomenuté úvodní pažnice od průzkumných vrtů.

Zarovnaný zásyp propadlé dobývky – foto L. Doubravová, leden 2011

Další geologicko-průzkumné práce v širším okolí Heřmaniček probíhaly ještě v letech 1960 – 1961. Při nich byl místo uranového zrudnění 16. 6. 1961 nalezen poklad. Mimo jiné o něm píše Miroslav Fiala: „Byl ukryt v lese západně od Heřmaniček, 90 m od okraje, v hloubce 15 cm v hliněném džbánu. V nádobě byl uložen 1 pražský groš z doby Václava IV. a 160 míšeňských grošů. Jedná se o mince o hmotnosti asi 2,5 g, obsahující tři čtvrtiny stříbra. Mezi numizmatiky vzbudil největší pozornost 550 let starý falzifikát. Obsahoval asi třetinu stříbra a jeho rytec se nenamáhal se zrcadlovým rytím razidla, takže naopak nápis na minci je zrcadlově převrácený, kromě dalších chyb. Poklad byl zakopán pravděpodobně za válek Jiříka Poděbradského se Zelenohorskou jednotou v 15. století. Pro vesničana znamenal malé jmění, pro pěšího žoldnéře plat asi za měsíc. Nález je dnes umístěn v Národním muzeu v Praze.“

V letech 1977 – 1979 byl u Heřmaniček realizován další geologický průzkum. Ten navazoval na severní zakončení důlního pole a pokračoval dál k severoseverozápadu. Žádné další uranové zrudnění jím potvrzeno nebylo. Ale zajímavé bylo zjištění velmi vysokých obsahů zlata v některých křemenných žilách – až 21 g/t. Zlato je zde mikroskopicky vtroušené v křemenu s dalšími rudními minerály, ale, bohužel, křemenné žíly tohoto typu jsou zde ojedinělé. To znamená, že tento výskyt zlata nemá průmyslový význam. Ale možná, že by se daly v blízkých potocích narýžovat nějaké zlatinky.

*Zbytky základů zřejmě těžní věže – foto L. Doubravová,
leden 2011*

Na Sedlecku jsou určitě ještě pamětníci těch událostí a vzruchu, který kolem nálezů uranového zrudnění a jeho těžby mezi obyvatelstvem byl. Ale z těch, kteří tam byli zaměstnáni jako kopáči rýh a mělkých šachtic i potom jako horníci, už asi mezi námi nikdo není.

Od samého začátku geologicko-průzkumných prací, t.j. od roku 1951, pracoval u Heřmaniček pan Zdeněk Hrubý ze Sedlce. Nejprve jako kopáč rýh a zůstal tam i pak jako horník po celé dva roky, kdy byla šachta v provozu, byl i u její likvidace až do srpna 1957. Byl vzorným pracovníkem, úderníkem, jak se tehdy říkalo, a byl za to i vyznamenán. Autorka článku si pamatuje, že pan Hrubý měl jako jeden z prvních v Sedlci televizní přijímač. Velkou bednu s malým okénkem vpravo nahoře, kde se objevovaly obrázky. Pan Hrubý už zemřel a neřekne nám, jestli dostal televizor také jako odměnu, anebo si ho sám koupil. Ale byla to senzace, hlavně pro nás, pro děti, které jsme mu na ten div techniky nakukovaly oknem.

Svah odvalu hlavní šachty – foto L. Doubravová, leden 2011

V roce 1951 není v sedlecké kronice o nález ložiska ani zmínka. Napraveno je to v roce 1952, kde jsou této záležitosti věnovány dokonce dvě strany. Konkrétní informaci, o co vlastně jde, předchází na stránku dlouhé povídání, z něhož doslova přepisuji jen zlomek: „*Výstavba socialismu v naší vlasti vyžaduje, abychom především vyráběli stále více strojů ... Je třeba, aby stovky a tisíce pracovníků, kopáčů, stavebních dělníků, montérů, specialistů ze všech krajů republiky neustále přicházely jako úderné oddíly vojsk přicházející ze zázemí posílit úseky fronty, kde je zapotřebí soustředěného náporu. Proto u nás Jáchymovské doly, závod Příbram otevřely doly k dobývání uranu u Heřmaniček. Správa dolů dohodovala se s majitelem hostince Na knížecí o pronájmu domu č. 60, kde závod chtěl zřídit pro své zaměstnance závodní kuchyni a v sále ubytování svobodných horníků. Pro podmínky kladené z obou stran, závodu i majitele hostince, neuskutečnil se tento pokus o zřízení stravování a ubytování horníků. Též několik lidí ze Sedlce a okolí zaměstnává se v těchto dolech nebo dolech v Příbrami. Bytová otázka pro zaměstnance Jáchymovských dolů zůstává nevyřešena, jelikož v obci je málo bytů.*“

V roce 1953 se sedlecký kronikář o uranu nezmiňuje. V roce 1954 napsal toto: „*Dle sdělení závodní rady Jáchymovských dolů byl vyhodnocen Zdeněk Hrubý, občan zdejší obce, jako nejlepší pracovník a odměněn zlatou sponou. MNV mu zaslal blahopřejný dopis za jeho vzorné plnění práce, jakož i pochopení pro pracovní povinnosti a popřál mu dalších úspěchů v jeho práci.*“ Později už není v kronice o uranu u Heřmaniček ani zmínka.

Současný pohled k severovýchodním svahům Sedlecké kotliny. Nejvyšší vrchol nejbližšího zalesněného hřbetu, na kterém stojí telekomunikační věž, se jmenuje Kosí. Vlevo od ní, za mírným sedlem, stála těžní věž uranového ložiska Heřmaničky – foto L. Doubravová, 2010

Důlní práce u Heřmaniček, zřejmě díky původnímu utajování, unikly pozornosti projektantům dálnice D-3, která zde má vést. Někdy kolem roku 1995 v přípravné dokumentaci dálnice vůbec nebylo zaznamenáno, že je v těchto místech naprojektovaná přes poddolované území. Zato o lokalitě vědí odborníci a čas od času kutají v haldovém materiálu. V roce 2002 byl odtud hlášen nález zajímavé uranové slídy jménem saléit.

Literatura:

BOČEK Karel: *Ani gram uranu okupantům*. Akropolis Praha, 2005

FIALA Miroslav: *Velké Heřmanice letos vzpomínají 625 let od první písemné zmínky*. Náš domov, měsíčník Města Sedlec-Prčice č. 163, listopad 2003

KOVALOVÁ Marie: *Zpráva o vyhledávacím průzkumu mezi Voticemi a Vojkovem 1977 – 79; ČSUP-UP VIII Příbram*

ŠKVOR Karel, vedoucí pracovník s.p. Diamo o.z. SUL Příbram: *Ústní informace o kontrolách starých důlních děl*. Leden 2011

KOLEKTIV autorů: *Československá ložiska uranu*. ČSUP Příbram, 1984

KOLEKTIV autorů: *Rudné a uranové hornictví České republiky*. Anagram Ostrava, 2003